

Educatieve projecten

Haags Orgel Kontakt

- 'Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag'
- Educatief orgelproject voor de basisschool

**Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag
Grote Kerk Den Haag**

**zaterdag 24 augustus 2019
13:00 -16:00 uur**

spannende ontdekkingstocht
voor jong en oud
met antwoorden
op de vragen:

- hoe werkt een orgel
- hoeveel pijpen zijn er
- hoe wordt het bespeeld
- hoe kan het klinken

met veel activiteiten, zoals:

- demonstraties bij de speeltafel
- presentaties met veel orgelpijpen
- echt werkend demonstratieorgeltje
- bouw zelf een (doe)orgel (Orgelkids)

 www.haagsorgelkontakt.nl
www.orgelconcertengrotekerk.nl

**Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag
Grote Kerk Den Haag 2019**

Zaterdag 24 augustus | 13:00 -16:00 uur

**bouw zelf een echt orgel
met het
DOE-ORGELTJE
van 'OrgelKids'**

 www.haagsorgelkontakt.nl
www.orgelconcertengrotekerk.nl

**Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag
Grote Kerk Den Haag**

**Zaterdag middag
13:00 -16:00 uur**

spannende ontdekkingstocht
voor jong en oud
met antwoorden
op de vragen:

- hoe werkt een orgel
- hoeveel pijpen zijn er
- hoe wordt het bespeeld
- hoe kan het klinken

met veel activiteiten, zoals:

- demonstraties bij de speeltafel
- presentaties met veel orgelpijpen
- echt werkend demonstratieorgeltje
- bouw zelf een (doe)orgel (Orgelkids)

www.haagsorgelkontakt.nl
www.orgelconcertengrotekerk.nl

Lesbrief

bij de excursie en workshop
van de
'Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag'
Grote Kerk Den Haag

het pijporgel

- wat is het
- hoe werkt het
- hoe wordt het gemaakt
- hoe kli(n)kt het

Veel plezier toegewenst!

Deze 'Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag' is een initiatief van het Haags Orgel Kontakt
www.haagsorgelkontakt.nl

Flyer, Introductie-vouwblad en Lesbrief van de 'Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag' in de Grote Kerk

Educatieve projecten HOK

Het HOK

Het Haags Orgel Kontakt (HOK) is een samenwerkingsverband van orgelconcertorganisaties in de Grote Kerk, Kloosterkerk, Lutherse Kerk, St. Jacobuskerk, Elandstraatkerk en Gotische zaal van de Raad van State. Vanaf 2020 aangevuld met de Waalse Kerk.

Uitgangspunten Educatie

In de visie van het HOK wordt educatie als een belangrijk onderdeel van de doelstelling gezien: *'Het bevorderen van de orgelcultuur'* (Art.2 Statuten)

Educatie kan op verschillende doelgroepen gericht zijn. Meer informatie, voorafgaand aan het concert of via het programmaboekje, over de te spelen werken, de componisten of het tijdsbeeld waarin de werken zijn ontstaan, heeft een educatieve werking.

Wil men echter de potentiële concertbezoeker of de jeugd bereiken dan moet die educatie buiten de concerten plaatsvinden.

Twee educatieve projecten

Voor deze doelgroepen heeft het HOK een educatief project ontwikkeld:

1. ***'Kom-in-de-(orgel)-kas(t)-dag'*** voor het hele gezin
2. ***'Educatief orgelproject voor de basisschool'***

In beide projecten wil het HOK educatieve informatie geven over het orgel als 'Klinkend erfgoed' en de orgelcultuur als 'Cultuurdrager' waarbij verschillende zaken worden benaderd:

- **Het pijporgel als muziekinstrument**

Bij beide projecten wil het HOK informatie geven over het pijporgel als uniek muziekinstrument met specifieke mogelijkheden waarop veel muzieksoorten uit vele perioden vertolkt kan worden.

- **Het pijporgel als technisch en architectonisch 'fenomeen'**

Het orgel is niet alleen een veelzijdig muziekinstrument, maar ook in mechanische aanleg en verschijningsvorm een indrukwekkend geheel. 'In de orgelkas' bevinden zich een veelheid aan mechaniek en verschillende orgelpijpen die buitengewoon veel klankmogelijkheden teweeg kunnen brengen. Ook daaraan wil het HOK aandacht geven.

- **Het orgel als Klinkend erfgoed en Cultuurdrager**

Het orgel heeft al eeuwen lang een belangrijke rol gespeeld (letterlijk) in de muziekcultuur. En heeft zodoende een belangrijke plaats in het klinkend erfgoed van de westerse wereld. Het is daarom van belang dat deze waarde voor het nageslacht bewaard moet worden.

1. 'Kom-in-de-(orgel)-kas(t)-dag'

Veel bezoekers van kerken, als 'Cultureel erfgoed' hebben als regel wel eens het kerkorgel gezien dat, vaak als 'pronkstuk', hoog in het schip van het soms historische kerkgebouw aanwezig was.

De fraaie indrukwekkende orgelkas(t), al dan niet versiert met veel snij- en beeldhouwwerk, en de imposante frontpijpen spreken velen tot de verbeelding. Dat zich *in* die orgelkas, vaak duizenden, orgelpijpen en een ingewikkelde mechaniek en windvoorziening bevinden, weten slechts enkelen. Ook de klavieren en registerbediening is voor velen verborgen. Die zie je immers niet vanaf beneden in de kerk.

Ook de trouwe kerkganger (die overigens met uitsterven bedreigt lijkt) is vaak onkundig wat er zich bij het orgel afspeelt. De veelgebruikte opmerking 'het orgel speelt', zegt genoeg hierover.

De 'Kom-in-de-(orgel)-kas(t)-dag' in de Grote Kerk wil antwoord geven op al die vragen die over 'het orgel' leven: Wat staat er in die orgelkast?, Hoe wordt het orgel bespeeld? Wat gebeurt er als je een toets indrukt?, Hoe veel verschillende orgelpijpen er zijn? Hoe werkt de mechaniek?

De 'Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag' wil antwoord geven op al die vragen en is bedoeld voor jong en oud.

Met Excursies naar de speeltafel, demonstraties bij 'demo-orgeltje' en 'pijpentafel', bouwen van een 'Doe-orgeltje', Veel informatiemateriaal.

- **Excursie bij de speeltafel**

De vaste organist van de Grote Kerk Ben van Oosten is daarbij gastheer op 'zijn' orgel en ontvangt het publiek in niet al te grote groepen rond de klavieren, waar men kan meebelevens hoe het bespelen van zo'n instrument in zijn werk gaat.

Ook biedt hij een (beperkte) blik in het instrument, verteld iets over de werkwijze van het orgel en laat uiteraard het orgel in al zijn luister klinken. Zo'n excursie duurt als regel ca 30 minuten. Waarna een volgende groep bezoekers deze kans krijgt.

- **Demonstratie bij ‘demo-orgeltje’ en ‘pijpentafel’**

Daarnaast heeft het Educatieteam van het HOK een expositie ingericht met een grote verzameling orgelpijpen en een echt werkend ‘demo-orgel’ waarbij de mechanische werking van een orgel goed te volgen is.

Er zijn verschillende grote afbeeldingen van het inwendige van een orgel. Het educatieteam verteld er graag over.

- **‘Doe-orgel’**

Voor de bezoeker is in kerk ook een ‘doe-orgeltje’ van ‘Orgelkids’ aanwezig, dat in elkaar gezet moet worden. Met dit interessante educatieve bouwpakket is het mogelijk om zelf -alleen of in een kleine groep- een echt orgel te ‘bouwen’ dat daarna bespeeld kan worden. Geschikt voor jong en oud! Deskundigen zijn aanwezig om aanwijzingen te geven of een handje te helpen.

- **Introductie-vouwblad en Lesbrief**

Iedere bezoeker ontvangt een ‘Introductie-vouwblad’ met allerlei ‘Orgelwetenwaardigheden’.

Om alles thuis nog eens na te lezen en meer te weten te komen over dit schitterende maar ook ingewikkelde muziekinstrument, is een ‘Lesbrief’ gemaakt die gratis kan worden meegenomen.

De **‘Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag’** wordt jaarlijks georganiseerd op de zaterdag in augustus, voorafgaand aan het Internationaal Orgelfestival Grote Kerk.

2. 'Educatief orgelproject voor de basisschool'

Jeugd in aanraking brengen met de orgelcultuur is niet nieuw.

Al in 2003 organiseerde het HOK een 'St. Nicolaasconcert' waarbij de 'Goedheiligman' zelf achter de klavieren plaats nam en uitleg gaf.

In 2008 ontwikkelde het idee dat educatie over het orgel ook via de basisschool mogelijk moest zijn. Er zou dan een grotere groep bereikt worden

Doel van het project

Het doel van het project is om kinderen al op de basisschool kennis te laten maken met een, vaak onbekend - dus onbemind, instrument als het orgel en de orgelcultuur. In die zin beantwoordt het project aan de doelstellingen van het HOK.

Het begin

Er werd een lesmethode ontwikkeld met een 'lesverhaal' als leerboekje dat in de klas behandeld kon worden. Aansluitend zou dan een excursie naar een orgel plaatsvinden. In 2009 is deze methode beproeft met een 'Pilotproject' in groep 6 van een basisschool en dermate succesvol gebleken dat het project sindsdien een vaste plaats heeft gekregen in de activiteiten van het HOK.

Binnen het HOK werd een Educatieteam gevormd die het project zou organiseren en uitvoeren. Organist Jos van der Kooy werd bereid gevonden om als 'meneer Jos', (de organist uit het lesverhaal) op te treden. Iets dat hij nog steeds met verve doet.

Voor de selectie van de scholen werd samenwerking gevonden bij het 'Koorenhuis' (nu KOO: Kunst Onderwijs Organisatie) die het project opnam in hun Educatief Cultuurproject 'Leven(de) muziek'.

Het project

Het project bestaat uit:

1. Het **lesboekje 'Muziek uit een gebouw'-het Orgel-** met (meerkeuze) werk- en antwoordbladen per hoofdstuk en een 'moeilijke woordenlijst', te behandelen in de klas door de eigen juf of meester;
2. Een **'Toelichting op de les'** voor de leerkracht;
3. Een **gastles** in de klas door het educatieteam;
4. Een **excursie** per klas naar het orgel in de Kloosterkerk.

- **Het lesboekje**

Het lesboekje, **'Muziek uit een gebouw' -het orgel-**, beschrijft in verhaalvorm op een voor de doelgroep (10 jarigen) begrijpelijke wijze, de belevenissen van drie Haagse jongens: Maarten, Ahmed en Yamal, die 'toevallig' in de Kloosterkerk verzeilt raken en daar de organist 'meneer Jos' ontmoeten. Meneer Jos vertelt hen veel over het ontstaan en de geschiedenis van het orgel als instrument en hoe het werkt. Maar laat het orgel natuurlijk ook aan hen horen.

Uiteraard is het lesverhaal rijkelijk voorzien van afbeeldingen en foto's.

Idee en lesmateriaal is ontwikkeld en geschreven door HOK-secretaris Henk Barnhard, die ook deel uitmaakt van het educatieteam.

In 2018 is de tekst van het lesboekje op enkele punten aangepast, is lay-out vernieuwd en zijn de werk- en antwoordbladen integraal in het boekje opgenomen. (werkbladen na ieder hoofdstuk, antwoordbladen achterin het boekje, samen met een 'moeilijke woordenlijst') Ook is het formaat gewijzigd naar 21 x 21 cm.

Het lesboekje kan in enkele lessen in de klas worden behandeld door de eigen juf of meester, o.a. met behulp van de werk- en antwoordbladen en de uitgebreide **'Toelichting op de les'** voor de leerkracht. Vaak wordt dit echter gedaan door de muziekdocent (mits deze op een school actief is)

Er wordt vanuit gegaan dat de deelnemende leerlingen het lesmateriaal zelf houden, zodat het nog eens ingezien kan worden. Bij herhaling van deelname van de school wordt nieuw lesmateriaal geleverd door het HOK.

Lesboekje 'Muziek uit een gebouw'-het orgel-

'Toelichting bij de les' voor de leerkracht

- **De werk- en antwoordbladen**

In de werkbladen staan per hoofdstuk keuzevragen over de les die, event door de leerlingen zelf, nagekeken kunnen worden m.b.v. de antwoordbladen achterin het boekje.

- **De gastles**

Tijdens de 'gastles in de klas', die in de loop van de lessen over het orgel wordt ingepland, maken kinderen en leerkracht kennis met het project en het educatieteam dat ook aanwezig zal zijn bij de excursie in de Kloosterkerk. Vanaf 2017 wordt de gastles met behulp van een leerzame PowerPoint presentatie via het digitaal schoolbord gegeven.

- **De excursie**

Tijdens de excursie in de Kloosterkerk maken de kinderen in feite mee wat ze gelezen hebben in het lesverhaal. Zo leren ook zij 'meneer Jos' (van der Kooy) kennen (die dus echt bestaat!).

Na een korte kennismaking van het gebouw, waarin de ruimte (en de akoestiek) van de kerk wordt 'uitgeprobeerd', wordt de klas gesplitst in twee groepen. Een groepje gaat met 'meneer Jos' mee naar de speeltafel waar hij het orgel demonstreert. Maar de kinderen mogen ook zelf even ervaren hoe het is om zo'n groot orgel te bespelen.

De andere groep leert (in de crypte) met 'meester Henk' (Barnhard) hoe een orgel functioneert en hoe het gemaakt wordt. Met behulp van heel veel orgelpijpen en een -echt werkend- demonstratie-orgeltje waarbij je precies kunt zien *hoe* alles werkt. Natuurlijk mogen ze ook allemaal even op een echte orgelpijp blazen!

Deelnemende scholen

Bij de start van het project in 2009 is met één school begonnen. De in dit 'pilot project' opgedane ervaring is verwerkt in het lesmateriaal en de volgende projecten. Het succes van dit 'pilot project' was aanleiding om het project een structureel, jaarlijks karakter te geven.

Als regel nemen nu per jaar ongeveer 4 tot 5 scholen, met totaal 6 tot 9 lesgroepen deel aan het project. (qua menskracht het maximum)

Vanaf de start is gekozen voor leerlingen van groep 6. Het lesmateriaal is afgestemd op deze leeftijdsgroep.

Vanaf 2009 t/m 2019 hebben 17 scholen met 69 groepen deelgenomen aan het project (totaal zo'n 1.710 leerlingen). Meerdere scholen doen al vele jaren mee. De deelnemende scholen worden geselecteerd door het **KOO** (Kunst Onderwijs Organisatie) het voormalige Koorenhuis (Cultuureducatie-centrum Den Haag) Ook doen er scholen mee die via **Cultuurschakel** (partner voor kunst en cultuur in Den Haag) geselecteerd zijn.

De deelnemende scholen komen uit alle delen van Den Haag (van Schilderswijk en Transvaal, tot Vogelwijk en Benoorden hout)

Er wordt geen onderscheid gemaakt in culturele of levensbeschouwelijke achtergrond. In het project is het orgel vooral een muziekinstrument en het kerkgebouw slechts de plaats waar het orgel staat. De associatie van 'orgel als kerkelijk instrument' wordt bewust vermeden.

Er is door de jaren heen een toename van het aantal deelnemende scholen geweest. Het gemiddelde aantal leerlingen per lesgroep werd echter minder. Uitgangspunt is dat het project ook in volgende jaren wordt gecontinueerd.

Landelijke bekendheid en gevolgen

Na publiciteit in diverse orgelbladen, is door meerderen belangstelling getoond voor het HOK project. Dit heeft o.a. geleid tot het opstarten van eigen projecten op basis van (aangepast) HOK materiaal.

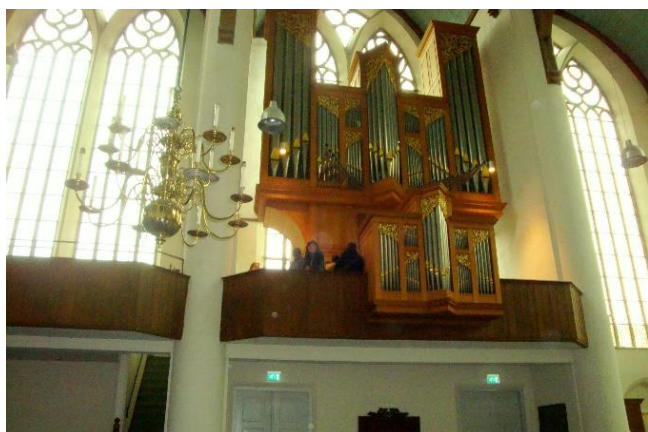
Op het lesmateriaal rust geen auteursrecht. Wel wordt het op prijs gesteld dat, bij gebruik of overname van de lesmethode of het lesmateriaal (al af niet met aanpassingen), vermeld wordt dat het materiaal afkomstig is van het HOK.

Eerst is zijn er de (gast)lessen in de klas

Met de klas in de Kloosterkerk

Het grote orgel in de Kloosterkerk

'Kijk daar staat het orgel'

Bij het orgel kan je veel zien...

Kijken achter de deurtjes van het 'Rugwerk'

'Meneer Jos' laat het orgel horen: 'Luister..!'

Natuurlijk mag je het ook zelf proberen...

'Meester Henk' legt het 'demo-orgeltje uit.

'Kijk zo worden orgelpijpen gemaakt...'

Ook de orgelpijpen moet je uitproberen...

Zo'n klein pijpje klikt wel heeeeel hoog!

Kosten voor de scholen

Voor het project worden voor de deelnemende scholen geen kosten in rekening gebracht. De scholen zorgen zelf voor het (openbaar)vervoer naar de Kloosterkerk.

De bijdrage van het projectteam gebeurt op basis onkosten- en vrijwilligersvergoeding. Organist Jos van der Kooy ontvangt een klein honorarium. Er zijn wel kosten voor huur van de Kerk.

Financiële bijdragen

De kosten bedroegen tussen de € 2.500,- en € 3.500,- en worden jaarlijks gedekt door een structurele subsidie van de Gemeente Den Haag en subsidies van een aantal particuliere stichtingen en fondsen.

Jaarlijks project

Het Kinderproject vindt jaarlijks als regel plaats in de maand maart en kan inmiddels als erg geslaagd worden bestempeld. Iets dat wordt onderschreven door de betrokken juffen en meesters, maar ook wordt beaamd door de leerlingen zelf (waarvan al eens een jongen opmerkte *'dat hij gelukkig was blijven zitten (!), want dan kon hij nog een keer meedoen'*...)

Voor belangstellenden is het mogelijk een excursie mee te maken. Neem dan contact op met het projectteam via info@haagsorgelkontakt.nl

Orgeltje met organist van LEGO.
Gekregen van Yasmine, een (Turkse) jongen uit groep zes.
Hij had dit gemaakt na de lessen in de klas over het orgel.
maar had nog nooit een echt orgel gezien...
Ook gaf hij te kennen dat hij later orgelbouwer wilde worden.
Al voegde hij er wel aan toe: "Als mijn vader het goed vindt..."

Uitgave 2019 Haags Orgel Kontakt (HOK)